

13.03.2009

SÄMITIGGE LII CIÄLKKÄM STAATÄRÄÄDI OLMOOŠVUOIGÄDVUOĐÄPOOLITLÄŠ ČIELGIITTÄSÄST

Olmoošvuoigâdvuođâpoolitlâš čielgiittâs adeluvvoo ohtii vaaljâpajeest ovdâskoodán, mast kiedâvuššo olmoošvuoigâdvuođâi táálâš tile Suomâst já mast miäruštálluvvojeh tiäddučuágástuvah staatâ aalmuglâš já aalmugijkoskâsâš olmoošvuoigâdvuođâpolitiikân. Staatâräädi addel čielgiittâs Ovdâskoodán čohčâčuákkimistempajeest 2009. Sämitigge iävtut ciälkkâmušâstis maanġaid tärkkilistmijđ olmoošvuoigâdvuođâpoolitlâš čielgiittâsân. Sämitigge iävtut sämitiggelaavâ § 9 miäldâsâš ráđádâlmijđ olmoošvuoigâdvuođâpoolitlâš čielgiittâsâst. Ciälkkâmušâstis sämitigge kiddij huámâšume eromâšâvt sâmi kielâlâš sosiaal- já tiervâsvuođâpalvâlussâid, säämi kielâlaavâ olâšuumán, sânimáttááttâs finniimân, sâmmilij eennâm vuoigâdvuotâkoččâmâššâid sehe Suomâ aalmugijkoskâsâš olmoošvuoigâdvuođâpolitiik ulmijđ.

Olmoošvuoigâdvuođâpoolitlâš čielgiittâsâst ulmen lii, et Suomâ ratifisistâččij ILO 169-sopâmuš algâ- já hiämuaalmugij vuoigâdvuođâin. Sämitigge iävtut, et olmoošvuoigâdvuođâpoolitlâš čielgiittâsâst váldoo čielgâ peeli toos, maht ILO 169-sopâmuš ratifisistmist kalga ovdâniđ já maggaar äigitavluin, ko jo ovdebâá olmoošvuoigâdvuođâpoolitlâš čielgiittâsâst ivveest 2004 asâttui ulmen ratifisistâđ ILO 169-sopâmuš já ulme paasij olâšuuhanâá. Sämitigge uáinu mielđ sâmmilij jiešmeridemvuoigâdvuotâ ij olâšuu vuádu-laavâ vaattâm vuovvijn. Sämitigge meiddei váátá, et čielgiittâsâst váldoo ulmen sâmmilij jiešmeridemvuoigâdvuođâ ovdedem. Sämitigge iävtut, et Suomâ ratifisistâ UNESCO sopâmuš matriaalâttâs kulttuurâärbi suoijâlmist jotelávt já kiedâvuš ääši olmoošvuoigâdvuođâpoolitlâš čielgiittâsâst.

Sämitigge váldá vuotân, et aavisasâttâs (398/2008) ij adde máhđulâšvuotâ sâmi kielâlâš aavisij torjui, ko toorjâiävtuh láá liijgâs čovgâseh. Sämitigge lii tutâmettum säämi kielâlaavâ olâšuumán Suomâst. Puohâi sâmi kielâi tile lii huolâstuttee já sâmiaalmug iälâ kielâmolsom ponjosist. Suomân tarbâšuvvoo jotelávt sâmi kielâi iälâskittemohjelm, mii ličij táálâást olesváldâlub já kuhesâigâsub toimâ sâmi kielâi siäilum já ovdânem visâsmitmân. Sâmmilij kielâlâš olmoošvuoigâdvuođah iä olâšuu tuárvi pyereest.

Sämitigge lii huolâst sâmi kuávu ulguubeln ässee sâmi párnâi olmoošvuoigâdvuođâi olâšuumest. Vuáđumáttááttâs já luvâttâhškovlim kyeskee toimâlâš já ruttâdemlahâasâttâs torvejeh sânimáttááttâs ornim tuše sâmi kuávluvst. Suullân 70 % sâmi párnâin äässi sâmi kuávu ulguubeln. Sämitigge lii iävtuttâm, et sânimáttááttâs torvejejee ruttâdemnjuolgâdus (Máttááttâs- já kulttuurtoimâ ruttâdmist adelum laahâ L 635/1998, nubâstus 1186/1998, 43 §, 2 mom) vijđeduuččij kuoskâđ ubâ eennâm. Máttááttâsministeriö kolgâččij asâttid jotelávt pargojuávu, mon pargon ličij valmâštállâđ sânimáttááttâs ovdedemvuávám, tärhistid já tivvoođ sânimáttááttâs kyeskee toimâlâš já nahcânjuolgâdusâid já valmâštállâđ sämitigge sajattuv sânimáttááttâs jiešhaldâšemorganân kyeskee monâttállâmvuovijđ já njuolgâdusâid.

Sämitigge iävtut, et sâmi kielâlâš sosiaal- já tiervâsvuođâpalvâlusâi turviimân uáivildum meriruttâ torvejuvvoo lahâasâttâssâin já toorjâtâási loptejuvvoo merhâsitteht táálâást. Sämitigge uáinu mielđ táálâš meriruttâ ij keelijđ turvid sâmi kielâlâš sosiaal- já tiervâsvuođâpalvâlusâid iäge sâmmilij olmoošvuoigâdvuođah olâšuu resurssij uccâávuotâ keežild sosiaal- já tiervâsvuođâpalvâlusâin vuádu-laavâ já säämi kielâlaavâ vaattâm vuovvijn.

Aalmugijkoskâsâš olmoošvuoigâdvuođâpolitiikâst Sämitigge halijdičij, et Suomâ tiäduttičij olmoošvuoigâdvuođâpolitiikâstis eromâšâvt algâaalmugij jiešmeridemvuoigâdvuođâ já –sajattuv ovdânem. Suomâ kolgâččij tuárjuđ sâmmilij vaikuttemmâhđulâšvuotâid meid Euroop Unionist.

Sämitige uáinu miel aalmugijkoskâsâš olmošvuoigâdvuodâpolitiikâst já ovdedemohtsâšpargoost kolgâččij vuáijud meiddei arktâsâš algâalmugáid, ko Suomâ lii čonnâsâm Arktâsâš Räädi paargon. Suomâ aalmugijkoskâsâš olmošvuoigâdvuodâpolitiik tiäddučuágástuvâin kalga algâalmugij uasild vuáijud jiešmeridemvuoigâdvuodâ lasettem lasseen meiddei vuovij kavnmân šonjâdâhnuvâstusân vuáhâduumân já viggâd siäiluttid algâalmugkielâid já -kulttuurijd. Sämitige uáinu miel Suomâ olmošvuoigâdvuodâpoolitlâš tiäddučuágástuvah kalgeh leđe čoodâmanneeh puohâin Suomâ tooimâin, iäge ovdâmerkkân energiapoolitlâš koččâmâšah uážu moonnâđ Suomâ olmošvuoigâdvuodâi tiäddučuágástuvâi paijeel.

Sämitige ciälkkámuš kávnoo ubbân sämitige päikkisiiđoin ciälkkámušah 2009-uásist.

Lasetiäduh:

saavâjodetteijee Klemetti Näkkäljärvi

+358505242109

klemetti.nakkalajarvi@samediggi.fi